

แนะนำหนังสือ

เลิศชัย วาสนานิกกุลชัย¹
Lertchai Wasananikornkulchai

หนังสือ Archival futures

Brown, C. (2018). *Archival Futures*. London: Facet Publishing

การจัดการจดหมายเหตุเผชิญความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อต้องจัดการเอกสารดิจิทัล การพึ่งพาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นสิ่งที่กระทบต่อคุณลักษณะของเอกสารที่สำคัญ อาทิ ความน่าเชื่อถือของเอกสาร เป็นต้น นอกจากนี้ ข้อสงสัยว่าการประเมินคุณค่ายังจำเป็นต่อการคัดเลือกเอกสารดิจิทัลหรือไม่ ทักษะวิชาชีพทางจดหมายเหตุในอนาคตเป็นอย่างไร หนังสือ Archival futures มีคำตอบประเด็นเหล่านี้แล้ว

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล: lernice@hotmail.com
Asst.Prof. Department of Library Science, Faculty of Arts, Silpakorn University. e-mail: lernice@hotmail.com

ในบทที่หนึ่งสะท้อนความกังวลว่าอาชีพนักจดหมายเหตุอาจพบจุดจบในยุคที่เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีความก้าวหน้าอย่างมาก การใช้ปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยงานหรือการใช้อาสาสมัคร ความร่วมมือจากชุมชนเพื่อจัดการเอกสารจดหมายเหตุล้วนถูกมองเป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนี้ นักจดหมายเหตุกลุ่มหนึ่งมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์จำกัดซึ่งขัดแย้งกับกระแสของโลกดิจิทัลในศตวรรษนี้ ทว่า Kate Theimer ผู้เขียนกลับไม่รู้สีกังวล โดยชี้ประเด็นว่า ปัญญาประดิษฐ์นี้ต้องพึ่งพาชุดคำสั่งซึ่งเขียนขึ้นในกรอบมาตรฐานหนึ่ง การจัดการเอกสารจดหมายเหตุเป็นเรื่องซับซ้อนเกินกว่าจะกำหนดชุดคำสั่งให้ครอบคลุมทุกอย่างได้ ในทางกลับกัน ผู้เขียนรู้สึกยินดีที่นำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อช่วยงานที่ต้องทำซ้ำเป็นประจำเพราะเอกสารในยุคดิจิทัลมีจำนวนมากจนไม่สามารถจัดการได้ทันเอกสารเกิดใหม่ สำหรับยุคสมัยนี้การจัดการเอกสารในระยะยาวควรผนวกเป็นส่วนหนึ่งของระบบสารสนเทศและจัดเก็บตามหลักการจดหมายเหตุตั้งแต่เริ่มสร้างเอกสาร ส่วนอาชีพที่จัดการเอกสารจดหมายเหตุอาจเปลี่ยนมือจากนักจดหมายเหตุไปสู่มืออาชีพหลากหลายทักษะ (paraprofessionals) ที่มีความรู้หลากหลาย อาทิ ด้านสุขภาพ ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านกฎหมาย เป็นต้น กลุ่มมืออาชีพนี้จะมีความรู้เฉพาะทางจึงเป็นผู้รู้ประวัติความเป็นมาของเอกสาร และสามารถช่วยนักวิจัยเข้าใจเอกสารได้ง่ายขึ้น ช่วยกำหนดมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเอกสารในบริบทเฉพาะได้ ดังนั้นอาชีพนักจดหมายเหตุจึงเพียงอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคใหม่เท่านั้น

บทที่สอง Luciana Duranti กล่าวถึงประเด็นท้าทายหลักสำคัญของการจัดการเอกสารจดหมายเหตุ ได้แก่ การปกป้องความจริงในเอกสาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรักษาความสมบูรณ์ของเอกสาร (integrity) ความเชื่อมั่น (reliability) ความจริงแท้ (authenticity) และความเชื่อถือ (trustworthiness) ประเด็นเหล่านี้ผูกโยงความน่าเชื่อถือของเทคโนโลยีอย่างแยกไม่ได้ เช่น ความปลอดภัยของเทคโนโลยีเครือข่าย ระบบ e-business เป็นต้น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ทั้งฝ่ายผลิตเอกสารและฝ่ายจัดการเอกสารจึงต้องร่วมมือกันเพื่อปกป้องความจริงในเอกสาร

บทที่สาม Victoria Lemieux ชี้ประเด็นว่าการจัดเก็บรักษาเอกสารอาจเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เก็บไว้แบบรวมศูนย์เป็นการเก็บรักษาภายในเครือข่าย และได้วิเคราะห์เทคโนโลยี Blockchain เพื่อเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากมีคุณสมบัติในการปกป้องความจริงในเอกสารจดหมายเหตุได้ นอกจากนี้ผู้เขียนแสดงความมั่นใจว่านักจดหมายเหตุรุ่นใหม่จะต้องเขียนโปรแกรมได้เทียบเท่านักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (computer scientists) หรือวิศวกรซอฟต์แวร์ (software engineers) เพื่อจัดการเอกสารดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่สี่ Geoffrey Yeo ยกประเด็นการประเมินคุณค่าเอกสารในสภาวะดิจิทัล ต้นทุนอุปกรณ์จัดเก็บมีราคาลดลงจึงน่าจะบันทึกไฟล์เอกสารต่าง ๆ ได้ทั้งหมดโดยไม่ต้องประเมินคุณค่า การประเมินค่าคือการคัดเอกสารสำคัญเพื่อจัดเก็บในระยะยาว Sir Hilary Jenkinson กล่าวว่า การประเมินคุณค่าสร้างคำถามเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของชุดเอกสาร ดังนั้นหากมีทางที่จะเก็บรักษาเอกสารทั้งหมดไว้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานในอนาคตข้างหน้า นอกจากเป็นการคัดเลือกเอกสารแล้ว การประเมินคุณค่าเอกสารยังเป็นเส้นแบ่งระหว่างระยะการใช้งานเอกสารและระยะสิ้นกระแสการใช้งาน อย่างไรก็ตาม การเก็บเอกสารทั้งหมดจะสิ้นเปลืองทรัพยากร

โดยไม่จำเป็น เอกสารดิจิทัลจำนวนมากไม่มีประโยชน์ในระยะยาว เช่น อีเมลขยะ เป็นต้น การเก็บเอกสารทั้งหมดจะลดทอนความสามารถในการค้นคืนเอกสารที่ต้องการใช้ ในอนาคตการประเมินคุณค่าจะต้องคำนึงถึงจำนวนเอกสารและระบบการจัดเก็บขนาดใหญ่ด้วย นักจดหมายเหตุจึงควรสนใจการสร้างเอกสารมากกว่าการคัดเลือกจัดเก็บเอกสารสิ้นกระแสใช้งาน

บทที่ห้า Jenny Bunn กล่าวถึงกรอบการจัดการเอกสารจดหมายเหตุ โดยอ้าง David Bearman นักคิดด้านจดหมายเหตุดิจิทัลรุ่นบุกเบิกว่า นักจดหมายเหตุไม่ควรบันทึกคำอธิบายเอกสารจดหมายเหตุเอง แต่ควรบันทึกบริบทการสร้างเอกสารนั้นแทน นอกจากนี้ การเขียนคำอธิบายจะแปรผันตามความรู้และทักษะการเขียนของนักจดหมายเหตุ ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อสร้างคำอธิบายสามารถทำได้โดยการค้นคำสำคัญในเอกสารและสืบค้นเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่าการใช้มนุษย์และเครื่องจักรสามารถสร้างคำอธิบายเอกสารได้ แต่ระดับการสร้างควมหมายยังเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาต่อไป เช่น การใช้เทคโนโลยี visualisation เพื่อนำเสนอข้อมูล เป็นต้น

บทที่หก Sonia Ranade เสนอเรื่องเทคโนโลยีการเข้าถึงเอกสารจดหมายเหตุ เทคโนโลยีหลายอย่างจำเป็นในการสานองค์ความรู้จากเอกสารจดหมายเหตุ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเพื่อคงสภาพความน่าเชื่อถือของเอกสาร การค้นหาเอกสาร และการใช้เอกสารดิจิทัล

บทที่เจ็ด Barbara Reed ร่วมกับ Gillian Oliver, Frank Upward และ Joanne Evans นำเสนอแนวคิด recordkeeping informatics (RI) ซึ่งเป็นแนวคิดต่อยอดจากแนวคิด records continuum องค์ประกอบของ RI ได้แก่ วัฒนธรรมสารสนเทศ (information culture), กระบวนการ (business processes), การเข้าถึง (access) กรอบการสร้างเอกสารและการจัดการทางจดหมายเหตุที่เกี่ยวกับการจัดทำคำอธิบาย (documentation) ทั้งสามองค์ประกอบจะช่วยสร้างความหมายให้แก่เอกสาร (sense-making) นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงระดับของเมตาเดตาที่อาจแยกเป็นระดับจุลภาคซึ่งใช้กับระบบภายในและระดับมหภาคซึ่งสามารถใช้ร่วมกับระบบอื่นได้

บทที่แปด Michael Moss และ David Thomas ชี้ประเด็นว่าอินเทอร์เน็ตคือหอจดหมายเหตุ กล่าวคือการพยายามเก็บรักษาไฟล์จากอินเทอร์เน็ตอาจมองเป็นเรื่องซ้ำซ้อนเพราะไฟล์ต่าง ๆ ที่มีประโยชน์จะได้รับการจัดเก็บอยู่ในอินเทอร์เน็ตแล้ว นอกจากนี้โลกอินเทอร์เน็ตมีกลไกซับซ้อนและถูกผลักดันโดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเขียนโปรแกรม ดังนั้น เครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงไม่สามารถจัดเก็บรักษาไฟล์จากอินเทอร์เน็ตได้อย่างสมบูรณ์ตามหลักจดหมายเหตุ

บทที่เก้า Graig Gauld อภิปรายคำถามว่าแนวคิดจดหมายเหตุจะถึงจุดจบแล้วหรือไม่ ศาสตร์การจัดการจดหมายเหตุและเอกสารสร้างขึ้นจากระเบียบปฏิบัติในยุคเอกสารกายภาพ ด้วยรากฐานนี้จึงปรับตัวรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้ยาก เช่น เรื่องเทคโนโลยี และเรื่องการเงิน เป็นต้น สำหรับด้านการเงิน งานจดหมายเหตุต้องพึ่งพิงนโยบายรัฐบาล แต่สำหรับด้านเทคโนโลยีนั้น มีนักคิดที่ศึกษาประเด็นนี้จำนวนไม่มาก แต่เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างคุณค่าของงานจดหมายเหตุในสังคมดิจิทัล

หนังสือ Archival Futures เหมาะสมกับนักจดหมายเหตุและผู้เกี่ยวข้องกับการสงวนรักษาเอกสาร ซึ่งสะท้อนความคิดจากผู้เชี่ยวชาญจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศออสเตรเลีย ผู้เขียนบทต่าง ๆ เรียบเรียงเนื้อหาด้านเทคโนโลยีให้อ่านง่ายซึ่งเหมาะกับผู้อ่านทั่วไป หนังสือเล่มนี้กล่าวเป็นนัยว่าแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาเหล่านักจดหมายเหตุคงอย่าตระหนักและปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งต่อไป

